
Kyrkomötet Organisationsutskottets betänkande 2015:10

Stiften

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas två motioner rörande stiften och dess indelning samt uppgifter. Motionärerna föreslår i motion 2015:78 att kyrkostyrelsen ska utreda om nuvarande stiftsindelning är den optimala för att möta framtida behov och att kyrkostyrelsen ska utreda om det finns anledning att förtydliga stiftens uppgifter i kyrkoordningen. Utskottet anser att ändringar i stiftsindelningen eller stiftens uppgifter ska växa fram utifrån de behov som finns i stiften och föreslår därför avslag på motionen.

Motionärerna föreslår i motion 2015:99 att kyrkostyrelsen ska återkomma till kyrkomötet med förslag att varje stift i samband med mandatperiodens början ska upprätta en stiftsinstruktion. Motionärerna föreslår också att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta riktlinjer för stiftsinstruktioner. Utskottet har beaktat Läronämndens yttrande över motionen och föreslår mot bakgrund av yttrandet avslag på motionen.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:78, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:78, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:99, punkt 1.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:99, punkt 2.

Motionernas förslag

Motion 2015:78 av Sven Esplund och Mats Hagelin, Stiftens framtida indelning och uppgifter

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda om nuvarande stiftsindelning är den optimala för att möta framtida behov.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda om det finns anledning att förtydliga stiftens uppgifter i kyrkoordningen.

Motion 2015:99 av Magnus Hedin m.fl., Stiftsinstruktion

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag att varje stift i samband med mandatperiodens början ska upprätta en stiftsinstruktion.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta riktlinjer för stiftsinstruktioner.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2015:99 i Ln 2015:6y, *bilaga 1*.

Bakgrund

Stiftsindelning

Stiftsbildningen i Sverige går tillbaka till tidig medeltid då den katolska kyrkan organiserade sitt arbete och upprättade biskopssäten. Under 1000-talet och 1100-talet bildades så Skara, Linköpings, Strängnäs, Västerås och Uppsala stift. Från att ha hört under ärkebiskopsdömet Hamburg-Bremen fördes de 1103 till det nordiska ärkebiskopsdömet i Lund som då upprättades.

År 1164 avskildes den svenska kyrkoprovinsen och fick en egen ärkebiskop i Uppsala. I början av 1200-talet bildades ett finskt stift som från och med år 1300 fick sitt säte i Åbo. I Magnus Erikssons landslag uppräknas de sju biskopsdömen som fanns i det dåvarande Sverige.

Stiftsindelningen har sedan undergått förändringar från tid till annan. Under 1900-talet avskildes Luleå stift från Härnösands stift 1904 och Kalmar stift lades samman med Växjö stift 1915. 1942 tillkom Stockholms stift. (SKU 1995:9 Ärkestiftsutredningen, sid 83)

Reglering och tidigare behandling

Av 36 kap. 6 § i kyrkoordningen framgår vilka stift som finns inom Svenska kyrkan och i 37 kap. 23–28 §§ finns bestämmelserna om ändring i stiftsindelningen. Huvudregeln är att kyrkomötet har till uppgift att besluta om sådana ändringar. Mindre ändringar, d.v.s. sådana som består i att en eller flera församlingar eller pastorat förs över från ett stift till ett annat, beslutas dock av kyrkostyrelsen. En förutsättning för att en sådan ändring ska få göras är att stiftsindelningen därmed blir mer ändamålsenlig.

Vid 2000 års kyrkomöte väcktes två motioner (motion 2000:19 och 2000:30) med önskemål om utredning i syfte att se över stiftsindelningen. På förslag av Organisationsutskottet (O 2000:2) avlog kyrkomötet motionerna. Utskottet anförde som motiv för sitt ställningstagande följande.

Utskottet finner det angeläget att förslag till konkreta ändringar i stiftsindelningen eller stiftsorganisationen skall växa fram utifrån de behov som finns i stiftet. Det är enligt utskottet olämpligt att från den nationella nivån ta initiativ till dylika förändringar.

Läronämnden som yttrade sig över motionerna, Ln 2000:6, konstaterade i sitt yttrande att kyrkan i Sverige alltid har trätt fram som församlingar och stift och att en förändring av stiftsindelningen inledningsvis bör grundas i behov inom stiftet.

Vid 2002 års kyrkomöte behandlades en motion (mot2002:75) med förslag om en allsidig översyn av stiftsindelningen. Med anledning av motionen föreslog Organisationsutskottet att kyrkomötet skulle uppdra till kyrkostyrelsen att ordna en kartläggning. Dock anfördes att frågor om stiftsindelningen kräver ett betydande utrednings- och förankringsarbete och att ett förberedande arbete av främst kartläggande karaktär därför borde initieras redan nu. Utskottet ansåg även att det var av vikt att få en redovisning av pågående och verkställda utredningar i de olika stiftet. Härigenom skulle kyrkomötet få ett underlag för allmänna ställningstaganden till

förändringar av stiftsindelningen. (O2002:6) Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

O 2015:10

Kyrkostyrelsen redovisade i KsSkr 2003:5 sin initiala kartläggning. Sammanfattningsvis skrev kyrkostyrelsen att stiftsstyrelsen i Göteborgs stift har låtit utreda frågan om delning av stiftet. I Karlstads stift såg man inget behov av ändrad stiftsindelning för egen del men önskade ett aktivt deltagande i en diskussion om vilken stiftstillhörighet norra delen av Göteborgs stift skulle komma att få vid en delning. I Växjö stift ansåg man att det var angeläget att kommungränserna överensstämmer med stiftsgränserna, vilket skulle leda till justeringar i fem kommuner. I Stockholms stift var man öppen för en förändring av stiftsgränsen i de fall där en kommun är delad mellan två stift. Övriga stift ansåg att det inte förelåg behov av förändringar i stiftsindelningen och de hade inte heller för avsikt att tillsätta utredningar i frågan under mandatperioden. I flera svar framhölls att initiativ till förändringar i stiftsindelningen ska växa fram utifrån de behov som finns i stiftet. Kyrkostyrelsen föreslog att skrivelsen skulle läggas till handlingarna vilket även skedde.

Stiftens uppgifter

I samband med relationsförändringen mellan staten och Svenska kyrkan stiftades lag (1998:1591) om Svenska kyrkan. I regeringens proposition *Staten och trossamfunden bestämmelser om Svenska kyrkan och andra trossamfund* (Prop. 1997/98:116, sid. 53–54) konstaterar regeringen beträffande församlingens uppgift att det bara är det som särskiljer församlingen från övriga nivåer inom kyrkan som bör anges i lagen om Svenska kyrkan. Samma resonemang gör regeringen gällande i fråga om stiftets uppgift. Utredningen, *Staten och trossamfunden – Rättslig reglering* (SOU 1997:41) föreslog att stiftets grundläggande uppgift skulle anges som att främja och ha tillsyn över församlingarnas liv. Regeringen ställde sig bakom utredningens förslag och konstaterade att därutöver kommer stiftet även att ha en mängd andra uppgifter, närmast som ett utflöde av denna grundläggande uppgift. Liksom för församlingarna lämpar sig dock, menar regeringen, dessa uppgifter inte för att regleras i lagen om Svenska kyrkan. De bör istället bli föremål för en inomkyrklig reglering.

I lag (1998:1591) om Svenska kyrkan 5 § 2 st. anges mot bakgrund av ovanstående resonemang stiftens grundläggande uppgift som att främja och ha tillsyn över församlingarnas liv.

I betänkandet *Arbetet på olika kyrkliga nivåer* (SKU 1998:3, sid 137–138) beskrivs och resoneras kring stiftets roll.

I nuvarande organisation ligger tillsynsuppgifterna på biskopen och på domkapitlet. Övriga stiftsuppgifter är anförtrödda stiftssamfälligheten (främjandepgiffen), stiftsstyrelsen (vissa statliga förvaltningsuppgifter) eller egendomsnämnden (förvaltning av kyrklig egendom). Denna uppdelning mellan tillsyn, främjande och förvaltning är, som framgått ovan, inte självklar och inte heller riktigt naturlig. Samtidigt är det viktigt att stiftets samlade uppgifter beskrivs på ett sådant sätt att det upplevs att det är fråga om kontinuitet. Å ena sidan kan alla uppgifter på ett sätt härledas ur tillsynsansvaret; genom att utöva sin tillsyn främjar stiftet församlingarnas utveckling. Å andra sidan kan tillsynsansvaret härledas ur uppgiften att främja; genom att stiftet på olika sätt försöker främja församlingarnas liv tillser man också att församlingarna följer den ordning som gäller inom Svenska kyrkan. Tillsyn och främjande hänger alltså nära ihop. På motsvarande sätt kan man resonera när det gäller förvaltningsuppgifterna. Deras ändamål är främjande: att t.ex. skapa ett

så gott ekonomiskt underlag som möjligt för församlingarnas verksamhet eller se till att organisationen är den mest ändamålsenliga, etc.

Centralstyrelsen uttalade i sin kyrkoordningsskrivelse (CsSkr 1999:3, sid 2–106) följande om stiftets uppgift.

Eftersom församlingens grundläggande uppgift beskrivs som att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission är det naturligt att också stiftets främjande- och tillsynsfunktion i första hand är relaterad till dessa fyra bestämningar. Stiftet kan fullgöra detta genom att t.ex. arbeta med utveckling och idéer men stiftet får i stor utsträckning självt avgöra vilka insatser som kan vara lämpliga.

Förtydligande av stiftens möjligheter att fullgöra administrativa och förvaltande uppgifter åt församlingarna

2007 års kyrkomöte behandlade motion 2007:6 Förtydligande av stiftens möjligheter att fullgöra administrativa och förvaltande uppgifter åt församlingarna. Organisationsutskottet redovisar i sitt betänkande O 2007:1 vad kyrkostyrelsen, med anledning av projektet Ökad samverkan i Svenska kyrkan, anför i sin mål- och rambudgetskrivelse till 2005 års kyrkomöte: Att regionala eller centrala administrativa centra skapas eller utvidgas kan dock bara försvaras om de på ett tydligt sätt gynnar möjligheterna att bedriva en rikstäckande verksamhet. Utskottet var inte berett att bifalla motionen. Kyrkomötet följde utskottets förslag och motionen avslogs.

Organisationsutskottet skriver i betänkande O2012:2 sid. 19 att utskottet tillstyrker förslaget att stiftens främjande och tillsyn även skulle avse förvaltningen hos pastorat och församlingar. Utskottet ville i sammanhanget lyfta fram vad Tillsyns- och uppdragsutskottet angett i sitt yttrande TU 2012:2y. Där uttalades bland annat att kyrkoordningen ger och bara kan ge vissa ramar för tillsynsuppdraget. Tillsyns- och uppdragsutskottet konstaterar att det kommer att krävas ett fortsatt arbete i stiften och ett erfarenhetsutbyte mellan stiften ifråga om hur uppdraget ska fullföljas.

Med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse (KsSkr 2012:5) noterade Organisationsutskottet med tillfredsställelse att kyrkostyrelsen föreslår att arbetet med de gemensamma systemen och med administrativ samverkan ska intensifieras i nära samverkan med stiften (O 2012:2, sid. 19). Kyrkomötet beslutade i enlighet med kyrkostyrelsens och utskottets förslag. Kyrkostyrelsen återkom till kyrkomötet i KsSkr 2014:1 sid. 10, 30f, 33 med en beskrivning av hur arbetet fortgår. I KsSkr 2015:1 sid. 12 säger kyrkostyrelsen att den planerar vidare för en allt mer långtgående gemensam administrativ samverkan för att möta de effektiviseringsbehov som finns för organisationen som helhet, så att församlingarnas kyrkoråd även i framtiden ska kunna lägga sina resurser i första hand på den grundläggande uppgiften.

Utskottets överväganden

Stiftens framtida indelning och uppgifter

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:78.

Utskottet finner, på ett liknande sätt som utskottet gjorde i sitt betänkande O 2000:2, det angeläget att förslag till konkreta ändringar i stiftsindelningen eller stiftens uppgifter växer fram utifrån de behov som finns i stiften. Det är enligt utskottet olämpligt att från den nationella nivån ta initiativ till dylika förändringar. Utskottet

menar att det nu inte finns tillräckliga skäl att avvika från detta och genomföra en nationell utredning om stiftsindelningen och om stiftens uppgifter.

O 2015:10

Mot bakgrund av ovanstående föreslår utskottet att motionen avslås.

Stiftsinstruktion

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:99.
--

Läronämnden konstaterar i sitt yttrande (2015:6y)

att många stift idag har utformat övergripande styrdokument utifrån sina egna perspektiv. Att den nationella nivån däremot skulle föreskriva stiften att ett sådant dokument ska utformas enligt specifika riktlinjer är problematiskt ur ett kyrkosynsperspektiv.

Utskottet delar denna bedömning. Utskottet menar även att begreppet stiftsinstruktion kan leda tankarna fel då det finns en stor likhet med begreppet församlingsinstruktion. Församlingsinstruktionen är bland annat ett tillsynsinstrument och begreppet stiftsinstruktion innebär en risk att nationell nivå uppfattas ha en tillsynsfunktion över stiften. Läronämnden konstaterar i sitt yttrande (2015:6y) att detta inte överensstämmer med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår utskottet avslag på motionen.

Uppsala den 24 september 2015

På Organisationsutskottets vägnar

Torgny Larsson, ordförande

Magnus Edin, sekreterare

Beslutande: Torgny Larsson, ordförande, Louise Callenberg, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Per Lindberg, Irma Carlsson, Maj-Lis Aasa, Johnny Lilja, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Cecilia Clausen, Roberth Krantz, Britt Sandström, Sven Gunnar Persson, Birgitta Wrede, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Ingrid Skäremo.

Biskoparna Johan Dalman och Sven-Bernhard Fast har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss till förmån för bifall till motion 2015:78.

Kåge Johansson och Johnny Lilja

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2015:6y

Stiftsinstruktion

Läronämndens yttrande över motion 2015:99

Läronämnden konstaterar att många stift idag har utformat övergripande styrdokument utifrån sina egna perspektiv. Att den nationella nivån däremot skulle föreskriva stiftens att ett sådant dokument ska utformas enligt specifika riktlinjer är problematiskt ur ett kyrkosynsperspektiv.

I motionen finns också ett terminologiskt problem i parallelliteten mellan ”stiftsinstruktion” och ”församlingsinstruktion”. En viktig funktion för en församlingsinstruktion är att vara stiftets tillsynsinstrument i relation till församlingen. Detta framgår bland annat genom att bestämmelserna om församlingsinstruktion anges under rubriken Tillsyn i kyrkoordningens 57 kapitel. Det finns en risk att begreppet ”stiftsinstruktion” skulle innebära att nationell nivå uppfattas ha en tillsynsfunktion över stiftens. Detta överensstämmer inte med Svenska kyrkans tro, beaktelse och lära.

Uppsala den 21 augusti 2015

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Hans-Erik Nordin, biskop Fredrik Modéus, biskop Per Eckerdal, biskop Esbjörn Hagberg, biskop Eva Nordung Byström, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Margarethe Isberg, Karin Johansson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.